

Munksjö - samling av trycksaker - 7

Munksjö

Vardagstryck

National Library
of Sweden

Underrättelser om användningen af Förhydningspapp och Asfaltpapp i långa banor

från Munksjö Pappersbruk i Jönköping.

Förhydningspappen är af 2 slag, nemligen antingen af blandad lump och halm eller ock endast af yllelump. Det förra slaget har befunnits nästan mera oegnomträngligt för drag än det senare. Vanligen gifves derföre ock, åtminstone till väggförhydning, företrädet åt den med halm blandade pappen. Ehuru lumppappen skulle tyckas bättre egnas sig för golf-förhydning under mattor — hvartill den ock vanligen användts — så föredrager mången äfven dertill det slags förhydningspapp, hvori halm ingår.

Asfaltpapp är grå lumppapp, dränkt i tjära, och utgör otvifvelaktigt det lämpligaste taktäckningsämnet i vårt klimat. Detta fabrikat skiljer sig *väsentligen* från likartade med förvillande benämningar uppkallade taktäckningsämnen af utländsk tillverkning, hvilka äro spröda och styfva, så att de fordra solsken eller uppvärmning framför eld, äfven sommartiden i mulet väder, och varsam handtering för att kunna oskadade uppläggas på tak, under det att denna papp genom sin mjukhet och smidighet kan spännas, böjas och veckas i de tväraste brott (t. ex. falsas tillsammans med jernplåt), och äfven i köld handteras för taktäckning.

A. Förhydningspapp.

1. **Väggförhydning.** Till osvikligt förekommande af drag anbringas denna papp antingen invändigt, eller ock på väggarnes utsidor mellan timret och brädfodringen.

Vid utvändig förhydning fastnubbas långsidornas kant i timmerstockarnes midt, så att den ena pappbanans kant faller 1 å 2 tum öfver den andras. Säkrare mot drag är likväl att omböja långsidornas kanter till falsar, som in-

stickas i hvarandra, hvarefter nubben slås genom falsen. Såvida ändamålet att förekomma drag fullkomligt skall vinnas, är härvid tillika nödigt att pappen räcker framom fönsterkarmarnes dagkanter, och renskäres först sedan fodren påspikats.

Är man säker att brädfodringen blir fullkomligt tät, så kan till yttre förhydning tryggt begagnas samma slags papp som till invändig förhydning. Annars är rådligt att till yttre förhydning använda **tjärad** papp (hvertill en särskilt sort tillverkas för billigare pris), åtminstone på de ställen af väggen, dit väta lätt tar sig (t. ex. vid fönsterfodren).

Kyla och drag från tossbottnar i trähus hafva sin orsak antingen i otäta fogningar mellan timmerstockarne eller ock deri, att golfbjelkarnes ändar sticka ut genom väggarne. I dessa fall är nödigt att med pappbanor bekläda väggarnes utsidor till så stor del som på insidan motsvaras af trossbottnen och de på ömse sidor om densamma befintliga fogar mellan timmerstockarne.

Vid invändig förhydning kan förfaras på alldeles samma sätt, utom hvad beträffar pappens falsning, som här icke är behöfelig, emedan befarad otäthet i skarvarne (till följd af sprickor i timret, i hvilka spikarne ej tagit väl fast) afhjelpes med att klistra pappersremсор öfver dessa skarvar. Men ehuru detta förhydningssätt är det enklaste och kan utföras af hvem som helst, är det, enligt vunnen erfarenhet, både för utseende och varaktighet ännu bättre att **spänna pappbanorna på väggarne**, på samma sätt som dessa spännas med papper, för att sedan derpå klistra tapeterna. Sedan nemligen pappbanorna blifvit afskurna till lika höjd med rummet fuktas de först lindrigt och jemt med sådant klistervatten som begagnas vid anfuhtning af vanligt spännpapper. De böra blott kännas lindrigt däfna och denna grad af fuktighet bör äfven hafva inträngt i pappens inre, så att pappen är böjlig. För att fuktigheten skall jemt draga sig in i pappen, läggas de fuktade banorna ofvanpå hvarandra under 8 à 10 timmar. Derefter fastnubbas pappbanorna med sina ändar på väggen tätt invid taket och golfvet, med långsidorna 2 tum öfver hvarandra, bildande skarvar, som med starkt klistre förenas och under torkningen sammanhållas med häftspikar, hvilka borttagas

sedan förhydnigen torkat. Vill man förvissa sig om att skarftarne icke bli synliga utanpå tapeten, så böra de icke allenast vara sammanspetsade, utan äfven öfverspännas med en spännpappersremsa. Förhydningspappen måste äfven här gå framom fönster- och dörrkarmarnes dagkanter samt renskåras först sedan fodren påspikats. Då pappen måste långsamt torka, så akte man densamma under tiden för starkt luftdrag genom dörrar och fönster. När den torkat blir den spänd och slät. Först då klistras tapeten derpå.

Fördelarne af detta förhydningsätt äro att den spända pappen, medan den utehåller drag, tillika ger styrka och varaktighet åt tapeten, samt att hela väggbeklädnaden lätt kan ompännas, ifall väggarnes sjunkning sådant erfordrar.

Erfarenheten har visat att detta sätt att anbringa pappförhydning i längden blir billigare än vanlig spänning med papper, emedan omtapetsering icke behöfver ske så snart som ifall spännpapper begagnats till underlag för tapeten.

Väggar mellan eldrum erfordra icke förhydning.

2. Förhydning af trossbottnar sker närmast under golfplankorna; pappen spikas helst längs efter golfsparrarne och ofvanpå desamma samt uppvikes på alla sidor i vinkel mot väggarne, så att den kan fasthållas mot dem medelst golflisterna. Vid golfvets påläggning måste förhydnigen aktas så att ej hål stötas i densamma.

Lyckade försök ha gjorts att med Förhydningspapp i långa banor spänna tak i boningsrum omedelbart nedanför mellanskäret till trossbottnen, så att mellantak af bräder besparats.

Ehuru invändig förhydning fås till ett så billigt pris, att den snart betalar sig endast genom det bränsle, som besparas medelst rummets större förmåga att qvarhålla värmen, så torde likväl mången obemedlad (t. ex. arbetaren, som ofta har att bekläda tre hela väggar af sin lilla bostad) anse utgiften alltför betydlig att göra på en gång. I detta fall kan förhydnigen inskränkas till rummets hörn och omgifningarne kring fönster och dörrar, från hvilka vanligen det mesta draget kommer. Sådan förhydning fästes medelst spikning och kan bli mycket verksam om trossbottnen är lagd med omsorg och väggarne icke äro alltför vårdslöst upptrerade.

Med lösa pappbanor, hvilka under den varmare årstiden nedtagas och förvaras till begagnande under många följande vintrar, afstänger man drag och kyla från vissa delar af väggen, såsom på fönsterväggarnes panel, samt bakom soffor och sängar, och dylikt. I sjukrum kan en från taket nedhängande pappbana bilda ett skydd mot draget från dörren eller mot dagsljuset.

Kostnaden för fullständig förhydning af ett medelstort rum är omkring 12—15 Rdr. En arbetarebostad kan, med delvis förhydning, göras fullkomligt dragfri för halfva den kostnaden. Från flere personer, som begagnat papp till väggförhydning, har Munksjö Pappersbruk emottagit skrivelser, som alla öfverensstämma i den uppgiften, att kostnaden för väggförhydning snart återbetalar sig genom besparadt bränsle. En brefskrifvare, som uppger att kostnaden för förhydning af ett hus med 12 rum af 10½ fots medelhöjd uppgått till 10 Rdr 40 öre för hvarje rum, tillägger: "Till hvilket ringa pris har jag då icke köpt den oskattbara fördelen af att jemte de mina få slippa frysa under ena hälften af året och använda den andra för att bota de krämpor, som blåst in på oss genom otäta väggar."

3. Förhydningspapp användes dessutom till flere ändamål, såsom att döfva ljudet mellan tvenne våningar eller från machineriers rörelseutvexlingar (kugghjulen omgifvas med skåp af bräder, hvilkas insidor fodras med förhydningspapp). Till omklädnad på ångpannor och ångrör, för att bibehålla värmet i dessa, är denna papp lika verksam, men långt varaktigare än den vanligen begagnade härfilten. Till dessa ändamål är den grå lumpappen bättre än den, hvars massa är blandad med halm.

Det är äfven med framgång försökt att använda papp mellan dubbla brädväggar å boningshus uppförda af resvirke och bräder. Vid Vestra Stambanan förekomma sådana hus. Detta byggnads- och förhydningssätt kan dock endast rekommenderas för envåningshus och äfven der blott då mera noggranhet användes vid byggnaden, än som vanligen är fallet i vårt land.

En af Munksjö Pappersbruk i Jönköping utgifven särskilt brochyr om sättet att använda förhydningspapp i långa banor, mot drag och fukt, expedieras från nämnde Bruk eller från Hr L. J. Hjertas kontor i Stockholm, på requisition, åtföljd af 2 frimärken å 12 öre.

Rek-
Grens-
Anno-
1.
?
k
1
A
eller
fots tå
Ett
gamla
täckyta
stycken
bräderna,
som, Japan
Fig. 1
Fig. 2
Ivra
sida
g in
de p
Fig. 3
Fig. 4
Fig. 5
Fig. 6
Fig. 7
Fig. 8
Fig. 9
Fig. 10
Fig. 11
Fig. 12
Fig. 13
Fig. 14
Fig. 15
Fig. 16
Fig. 17
Fig. 18
Fig. 19
Fig. 20
Fig. 21
Fig. 22
Fig. 23
Fig. 24
Fig. 25
Fig. 26
Fig. 27
Fig. 28
Fig. 29
Fig. 30
Fig. 31
Fig. 32
Fig. 33
Fig. 34
Fig. 35
Fig. 36
Fig. 37
Fig. 38
Fig. 39
Fig. 40
Fig. 41
Fig. 42
Fig. 43
Fig. 44
Fig. 45
Fig. 46
Fig. 47
Fig. 48
Fig. 49
Fig. 50
Fig. 51
Fig. 52
Fig. 53
Fig. 54
Fig. 55
Fig. 56
Fig. 57
Fig. 58
Fig. 59
Fig. 60
Fig. 61
Fig. 62
Fig. 63
Fig. 64
Fig. 65
Fig. 66
Fig. 67
Fig. 68
Fig. 69
Fig. 70
Fig. 71
Fig. 72
Fig. 73
Fig. 74
Fig. 75
Fig. 76
Fig. 77
Fig. 78
Fig. 79
Fig. 80
Fig. 81
Fig. 82
Fig. 83
Fig. 84
Fig. 85
Fig. 86
Fig. 87
Fig. 88
Fig. 89
Fig. 90
Fig. 91
Fig. 92
Fig. 93
Fig. 94
Fig. 95
Fig. 96
Fig. 97
Fig. 98
Fig. 99
Fig. 100

anor, hvilka under den varmaste årstiden
användas till begagnande under många
år. Man drag och kyla från vissa
som på fönsterräggarnes panel, ut
hängar, och dylikt. I sjukrum kan
de pappbana bilda ett skydd mot in-
trängande dagsljuset.

En förhyrdning af ett medeltor-
— 15 Rdr. En arbetarbostad kan
göras fullkomligt dragfri för halva
flera personer, som begagnat papp
har Munksjö Pappersbruk emottagit
öfverensstämma i den uppgiften, att
utdelning snart återbetalar sig genom
brevskrifvare, som uppger att kost-
af ett hus med 12 rum af 10½ fot

10 Rdr 40 öre för hvarje rum,
ringa pris har jag då icke köpt
af att jemte de mina få slippa fry-
dret och använda den andra för att
läst in på oss genom ofästa väggar."

användes dessutom till flere ändamål
mellan tvorne våningar eller
utvexlingar (kugghjulen omgifvas
hvilkas insidor fodras med förhyrd-
nad på ångpannor och ångtror, för
essa, är denna papp lika verksam,
den vanligen begagnade härfilten.
en grå lamppappen bättre än den,
med halm.

ramgång försökt att använda papp
gar å boningshus uppförda af re-
Vestra Stambanan förekomma si-
nads- och förhyrdningsätt kan dock
för ernärningshus och äfven der blott
användes vid byggnaden, än som
rt land.

esbruk i Jönköping utgifren särskilt bred
förhyrdningspapp i långa banor, mot den
ande Bruk eller från Hr L. J. Hjertqvist
ton, åtföljd af 2 frimärken à 12 öre.

B. Asfaltpapp.

Rekommenderas till användning endast i det fall att
föreskrifterna om takläggningen noggrant iakttagas. De
kunna sammanfattas i följande:

1. Takresningen högst en fjerdedel af husets bredd.
2. Takstolarne ställda på högst 3 fot 2 tum afstånd
och väl konstruerade, så att de icke sätta sig. (De
kunna dock vara vida klenare än takstolar som upp-
bära tyngre taktäckningsämne.)
3. En slät botten af plöjda bräder.
4. Pappens försigtiga behandling under täckningen.
5. Takets underhåll med tjärstrykning och sandning.

Följas dessa föreskrifter, så uppkommer ett fullkom-
ligen vattentätt tak, som varar i mansåldrar.

Munksjö Bruk erbjuder sig tillhandagå med vidare
upplysningar än dem som meddelas här nedan.

Asfaltpappens stora format, som låter den sträckas ut-
efter det längsta tak i ett helt stycke (af 1000 kvadrat-
fots täckyta eller mer, om så skulle påfordras), medgifver

Ett förbättrade täckningssätt, som skiljer sig från det
gamla (hvilket skedde med ark af blott 1 kvadratalns
täckyta) derutinnan att tjärpappen får sammanhänga i hela
stycken från takåsen till takfoten och icke spikas i tak-
bräderna, utan med långsidorna fästes på trekantiga lister,
som, löpande i samma riktning, spikas vid takbräderna
på ett afstånd från hvarandra af 3 fot
2 verktum.*). Dessa lister få i tvär-
genomskärning den form, vidstående

Fig. 1. på ett afstånd från hvarandra af 3 fot
2 verktum.*). Dessa lister få i tvär-
genomskärning den form, vidstående

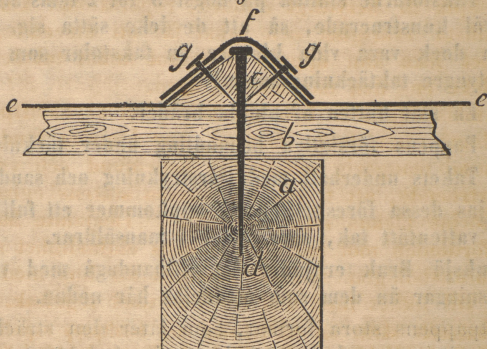

Fig. 2. lister af tvärgenomskärning enligt Fig. 2,
hvars plan *f g* ligger på takbräderna, med
sidan *ef* vänd mot gafveln och med spetsen
g inåt taket. De på listernas ryggar mötan-
de pappbanorna öfvertäckas med i listerna

*) Takpappens banor äro 3½ fot breda. När en remsa af 4 tum
bredd, för 3-kant-listernas intäckning, blifvit tillskuren längs efter
en sådan pappbana, återstår den ofvannämnda bredden 3 fot 2 tum.

fastspikade remsor af 4 tumms bredd, såsom synes på nedanstående *Fig. 3.*, der *ee* föreställer pappbanorna, *f* täckremsan och *gg* spikarne. *c* är 3-kant-listen, som af spiken *d* är fästad i takstolen *a* genom brädbotten *b*. Täckremsornas undersidor strykas med ett pappkitt beredt af starkt inkokt stenkoltjärä.

Fig. 3.

Listerna samt pappbanorna och kapporna mötas från takets båda sidor på takåsen samt intäckas der med en utåt densamma löpande huf af tvenne sammanpassade plankor, hvilka förses med inskärningar, svarande mot ändan af listerna. Denna huf täckes med tjärpapp. (Öfver andra sätt att intäcka takåsen meddelar Munksjö Bruk ritningar.)

Vid första efter täckningen torra väder och sedan pappan är fullkomligt torr, strykes taket med het kalktjärä (100 skålp. stenkols- eller träjtjärä, 20 skålp. släckt fin kalk, 5 skålp. harts) och beströs med strid sand omedelbart efter strykningen. Denna behandling, som hvarken är svår eller dyr, förnyas när man finner att sanden vill lossna och affalla; att detta iakttages är högst viktigt för takets varaktighet och ogenomtränglighet för vata, emedan sand- och tjärslagret, sålunda underhållet, innan kort hårdnar till likhet med sten.

Den nu i korthet antydda och i en af Munksjö Bruk utgifven brochyr utförligt beskrifna method för taktäckning med asfaltapp, har framför den förut här i landet använda det företräde, att asfaltappen icke kan sönderslitas af spikarne vid takbrädernas utvidgning (af fukt) eller

— 7 —
 (af torka),
 Regn- och snö-
 utför taket några
 icke tränga si-
 för ett sådant tak
 på gånge dyrare
 blir, efter det nya
 är betydligt min-
 svårighet och t
 icke kan uppnås
 den engelska
 möjligheten och va-
 efter denna meth-
 mångårig erfaren-
 att i. ex. i
 täckas med asf-
 mot asfaltapp-
 nedsatt
 likhet med den
 skrift om taktäck-
 (Jönköping) eller
 af 2 frimär-
 Jönköping i Jönköp-
 af skilliga tal-
 naden.
 till eller äfven taktäckare
 af resor.
 rita, fukt och röta
 luften som und-
 brukas inses af hv-
 otvårligt skola förs-
 ing inom byggnadst-

Munksjö Bruk och
 hilles lager af
 reses tätning) samt
 spikar, som på nästa
 uppvärmas för
 ing.

... af 4 tums bredd, såsom synes
 Fig. 3, der *ee* föreställer papphörn-
 99 spikarne. *c* är 3-kant-listen, som
 i takstolen *a* genom brädbotten
 undersidor strykas med ett pappkitt bet
 stenkolstjära.

Fig. 3.

banorna och kapporna mötas från ta-
 kåsen samt intäckas der med en utåt
 i tvänne sammanpassade plankor,
 järningar, svarande mot ändan af li-
 äckes med tjärpapp. (Öfver andra
 meddelar Munksjö Bruk ritningar.)
 kningen torra väder och sedan pap-
 rr, strykes taket med het kalktjära
 eller trätjära, 20 skalp. släckt fir
 och beströs med strid sand omedel-
 n. Denna behandling, som hvarken
 trykas när man finner att sanden vil-
 it detta iaktages är högst vigtigt för
 och ogenomtränglighet för väta, emedan
 sålunda underhållet, innan kort hinc-
 sten.

et antyda och i en af Munksjö Bruk
 förligt beskrifna method för taktäckning
 ar framför den förut här i landet oc-
 e, att asfaltpappen icke kan sönderläs-
 takbrädernas utvidgning (af fukt) etc.

sammandragning (af torka), emedan pappen i dem icke
 har sitt fäste. Regn- och snövattnet möter ej heller un-
 der afloppet utför taket några spikhufvuden eller sömmar
 och kan således icke tränga sig in till brädbotten. Der-
 igenom blir ett sådant tak fullkomligt så droppfritt, som
 det många gånger dyrare plåt- eller skiffertaket. Täck-
 ningsarbetet blir, efter det nya sättet, vida lättare, åtgån-
 gen af spik är betydligt mindre, reparationer kunna ske
 utan minsta svårighet och taket får ett utseende, som i
 prydlighet icke kan uppnås af något annat taktäcknings-
 ämne, icke ens den engelska skiffern.

Ändamålsenligheten och varaktigheten af asfaltpapptak,
 som anlagts efter denna method, har i andra länder blif-
 vit genom mångårig erfarenhet bepröfvad och vunnit så
 stort förtroende, att t. ex. i Preussen statens egna bygg-
 nader börjat täckas med asfaltpapp. Derjemte har i ut-
 landet fördomen mot asfaltpapptakens eldfarlighet så vikit,
 att assurancesbolagen nedsatt premien för hus med asfalt-
 papptak till likhet med den för hus med tegeltak.

Ofvannämnde skrift om taktäckning med asfaltpapp expedieras från
 Munksjö Bruk (Jönköping) eller Hr L. J. Hjertas kontor i Stockholm,
 på requisition, åtföljd af 2 frimärken à 12 öre.

Vid Munksjö Bruk i Jönköping, hvarest modelltak alltid äro till-
 gängliga, lemnas af skickliga taktäckare undervisning i den nya tak-
 täckningsmetoden.

Bruket håller äfven taktäckare tillhanda för skäligen dagspenning och
 ersättning för resor.

Mot väta, fukt och röta såväl i sten- som trähus, så-
 väl i fria luften som under tak, erbjuder asfaltpappen
 fördelar, hvilka inses af hvarje byggmästare, och äfven i
 vårt land ofelbart skola förskaffa asfaltpappen en vidsträckt
 användning inom byggnadstekniken.

Vid Munksjö Bruk och på Hr L. J. Hjertas kontor i
 Stockholm hålles lager af **Takspik**, **Pappkitt** (för papp-
 skarvarnes tätning) samt **Asfalttjära** (eller sådan kokt
 stenkolstjära, som på nästa sida omnämnes) hvilken blott
 behöfver uppvärmas för att genast kunna användas till
 strykning.

Stenkolstjära

bör heldre än trätjära användas för asfaltpappens både indränkning och bestrykning, af det skäl, att de hartser, som i Stenkolstjären återstå efter dess länge fortsatta af-dunstning, äro vida svårslösligare i vattnet och luften än trätjärens. Derför har stenkolstjära länge användts under vattenlinien på fartyg och börjar numera äfven begagnas för tågvirke och andra föremål om skeppsbord, för hvilka trätjära ansetts för det enda lämpliga förvaringsmedel mot väta. Då trätjären nu står i ett pris, som betydligt öfverstiger den förtätade stenkolstjärens, så är tid att för-dömen mot den senares frätande egenskap viker och att detta nyttiga ämne blir uppskattadt såsom det så högt förtjenar. Föreställningen om dess skadliga verkan såsom anstrykningsmedel på trä har uppkommit deraf att stenkolstjären anbragts utan annan föregående behandling än en hastig uppvärmning, som icke förmått frigöra den från det ammoniakvatten och de flyktiga oljor, som verka för-störande i synnerhet på trä. Fränskiljandet af dessa skad-liga beståndsdelar — som alltid finnas i stenkolstjära i det råa tillstånd, hvori den kommer från gasverken — kan endast ske under en längre fortsatt kokning.

När stenkolstjära köpes från gasverken, bör tillses att den icke är fylld på gamla oljekärl: sådan tjära tar skada af oljan, som fördröjer tjärens förhårdning.

Uti fjerde upplagan af ofvannämnde brochyr om asfalt-papp lemnas anvisning huru stenkolstjära bör behandlas för att, utsatt för väta, sol och luft, bibehålla sig fast och seg samt kunna binda sanden, hvilken lika mycket som tjären bidrager att gifva varaktighet åt täcknings-materialet.